

Zwembeleid in West Betuwe

Een onderzoek naar de zwemvaardigheid van leerlingen in het primair onderwijs en van nieuwkomers in de gemeente West Betuwe

Harold van der Werff

Steven Dijk

Gert Veenhof

Adalie Bruine de Bruin

Joke Janssen

Rekenkamer Rivierenland

Kuipershof 2, 4191 KH Geldermalsen

Postbus 112, 4190 CC Geldermalsen

1. Aanleiding en achtergronden

Zwembeleid in West Betuwe

Water is overal om ons heen, het brengt zowel plezier als gevaar. Het is dan niet verwonderlijk dat Nederland een rijke traditie heeft als het gaat om het bevorderen van de zwemvaardigheid- en zwemveiligheid. Kinderen leren al vroeg zwemmen. De Nederlandse zweminfrastructuur is sterk met de vele zwemaccommodaties, zwemlesaanbieders, zwemverenigingen en reddingsbrigades. Mede daardoor hoort zwemmen tot een van de meest beoefende sporten in ons land. De lokale overheid heeft hierbij een belangrijke rol. Zij investeert in voorzieningen en stimuleert de zwemvaardigheid. Wethouder De Geus (West Betuwe) zei recentelijk: “Ieder kind moet zwemdiploma A en B kunnen halen, geld mag geen belemmering zijn. In aanvulling daarop stelt de wethouder: “Zwemmen is belangrijk voor de veiligheid in onze waterrijke gemeente, maar ook voor het welzijn van kinderen, zelfvertrouwen en sociale vaardigheden. Met deze afspraken zorgen we ervoor dat ook kinderen uit gezinnen met minder geld toegang hebben tot zwemlessen en diploma’s.” Ook in het coalitieakkoord 2022-2026 zijn passages over zwemmen opgenomen. De deelnemende partijen hebben hierover de volgende beleidsvoornemens afgesproken:

- We kijken met inwoners naar de mogelijkheid van meer natuurzwembaden, bijvoorbeeld in de Cropsche waard, en zoeken met visverenigingen naar voldoende, bereikbare en toegankelijke viswateren.
- We bieden toegang tot de Linge voor alle inwoners, met steigers in elke kern aan de Linge. Ook geven we met de inwoners invulling aan belevingspunten aan de Waal.
(Bron: Hoofdstuk 7: Sport, kunst, cultuur & recreatie. In: *Coalitie Akkoord West Betuwe 2022-2026*, 2022)

Zwembeleid vanuit drie invalshoeken

Het gemeentelijk zwembeleid kan worden gezien vanuit verschillende invalshoeken. De eerste is die vanuit het oogpunt van veiligheid. De afgelopen tien jaar overleden jaarlijks gemiddeld 88 inwoners van Nederland en 27 niet-inwoners door accidentele verdrinking. Deze aantallen stijgen jaarlijks. Zo verdronken in 2023 in totaal 139 mensen waarvan 98 inwoners van Nederland en 41 niet-inwoners. Het aantal verdronken mensen van zowel inwoners als niet-inwoners ligt in 2023 duidelijk boven het gemiddelde van het afgelopen decennium (CBS). Daarnaast halen de reddingbrigades jaarlijks duizenden mensen die in het water in problemen komen uit het water. De afgelopen zomer waren er verschillende berichten in de media van kinderen én volwassenen die in het water in problemen kwamen en zijn verdronken, met name in open water.

Zwemlessen geven een goede basis voor *zwemveiligheid*, maar het hebben van een zwemdiploma geeft geen garantie voor het niet in problemen komen in het water. Het is ook nodig om *zwemvaardig* te blijven door frequent te oefenen. Dat kan bijvoorbeeld door recreatief baantjes te trekken of door lid te worden van een zwemvereniging. Met een gemeentelijk zwembad biedt de gemeente een accommodatie waar kinderen (en volwassenen) kunnen leren zwemmen en hun vaardigheden op peil kunnen blijven houden. Ten aanzien van zwemveiligheid en zwemvaardigheid heeft de lokale overheid een extra beleidsinstrument. Dat betreft het faciliteren van schoolzwemmen. In ongeveer een op de drie gemeenten is er nog schoolzwemmen.

Daarnaast heeft de gemeente een taak als het gaat om *gezondheid en welzijn*. Uit de Gezondheidsenquête/ Leefstijlmonitor (CBS, 2024) blijkt dat in 2023 16 procent van de Nederlandse bevolking van 20 jaar of ouder obesitas heeft. In het begin van de jaren tachtig was dat nog 5 procent. Sporten en bewegen worden algemeen gezien als gezonde activiteiten. Zwemmen heeft het imago een sport te zijn die de gezondheid bevordert.

Een derde invalshoek is *participatie*. In een inclusieve samenleving is het van belang dat iedereen toegang heeft tot dezelfde mogelijkheden en kansen. Op kinderfeestjes is zwemmen een populair uitstapje. Echter, kinderen zonder zwemdiploma kunnen niet meedoen met hun vriendjes en vriendinnetjes. Als een kind onvoldoende zwemvaardig is, zal het ook niet lid kunnen worden van een zwem- en waterpolovereniging.

Zwembeleid in West Betuwe

In de 'Kadernota harmonisatie beweeg- en sportbeleid 2022-2026' (2021) beschrijft de gemeente West Betuwe haar visie op bewegen en sporten. Deze visie is vertaald in zes beleidsdoelstellingen:

1. Verhogen van de beweeg- en sportparticipatie;
2. Bewegen en sporten als middel om maatschappelijke vraagstukken mee te helpen oplossen;
3. Versterken van de beweeg- en sportinfrastructuur;
4. Aandacht voor bewegen en sporten in de openbare ruimte;
5. Stimuleren van samenwerken en multifunctionaliteit;
6. Bevorderen van vitaliteit en zelfredzaamheid van beweeg- en sportaanbieders.

In deze kadernota wordt ook per sport een beeld van de sport- en beweegaanbieders geschetst. Zwemmen valt onder Binnensport / Watersport. Hoe de zwemsport kan bijdragen aan het halen van de hierboven zes genoemde doelstellingen wordt niet expliciet beschreven. Op een aantal andere punten is het gemeentelijk beleid ten aanzien van zwemmen slechts beknopt omschreven en concrete acties ontbreken. Het blijft beperkt tot globale omschrijvingen. Een voorbeeld hiervan is te vinden in paragraaf betreffende 'Beleid Recreatie en Toerisme', waar wordt aangegeven dat iedere kern aan de Linge behoefte heeft aan zwemmen. Hoe dat concreet invulling gaat krijgen, wordt niet nader ingevuld.

In het kader van de zwemvaardigheid kent de gemeente West Betuwe twee regelingen: De gemeente biedt inwoners met een laag inkomen (maximaal 120 procent van de bijstandsnorm) middels de Tegemoetkoming voor Sport en Cultuur de mogelijkheid ook op dit vlak mee te doen. Die tegemoetkoming bedraagt € 250 per gezinslid. Als die inwoner ouder is dan 18 jaar kan die daarnaast ook een bijdrage van € 550 euro aanvragen om zwemdiploma A te halen. Verder bestaat er voor kinderen van 6 t/m 17 jaar die zwemles (willen) volgen het Jeugdzwemfonds. Deze tegemoetkoming vergoedt de kosten voor zwemlessen.

Daarnaast is er ook een regeling die voorziet in het aanbieden van zwemlessen voor nieuwkomers (immigranten, asielzoekers, statushouders en vluchtelingen) en/of personen met een migratieachtergrond. De lessen worden verzorgd in een klein zwembad in Asperen.

Schoolzwemmen is in West Betuwe al meer dan vijftien jaar geleden afgeschaft. De belangrijke reden daarvoor was dat het schoolzwemmen zeer tijdrovend was. Er is op dit moment bij de scholen geen belangstelling om het schoolzwemmen opnieuw in te voeren.

2. Doel van het onderzoek

De discussie over de gewenste mate van zwemvaardigheid wordt in Nederland breed gevoerd. Met name in de zomerperiode is dit een actueel onderwerp. In de voorliggende startnotitie wordt ervoor gekozen niet het lokale zwembeleid in de meest brede vorm te bekijken, maar te focussen op de zwemvaardigheid van kwetsbare groepen. Voor het voorliggende onderzoek zijn dat kinderen in het primair onderwijs en nieuwkomers. Het doel van het onderzoek is in kaart te brengen in welke mate de West Betuwse kinderen in het primair onderwijs en nieuwkomers zwemvaardig zijn.

Centrale vraagstelling en deelvragen

In Nederland zijn er verschillende zwemdiploma's in omloop. De meest bekende is het Zwem-ABC van de Nationale Raad Zwemveiligheid (NRZ). Ongeveer 95 procent van de kinderen met een zwemdiploma heeft meegedaan met dit Zwem-ABC. Daarnaast zijn er de zwemdiploma's van ZwemOnderwijs Nederland (ZON), ENVOZ en andere zwemlesaanbieders. In West Betuwe geeft Laco zwemonderwijs volgens het Zwem-ABC van NRZ en Spetterclub Asperen is aangesloten bij ZON.

Je voldoet pas aan de Nationale Norm Zwemveiligheid als je het volledige Zwem-ABC op zak hebt. De Zwemdiploma's A en B zijn tussenstappen naar het complete Zwem-ABC. In Tabel 1 staat een overzicht van het diploma en het bijbehorende niveau van zwemvaardigheid.

Tabel 1. Drie niveaus van zwemvaardigheid

Zwemdiploma	Niveau van zwemvaardigheid
A	Je beheerst vaardigheden voor een zwembad zonder attracties.
B	Je beheerst vaardigheden voor een zwembad met attracties, zoals een (wildwater)glijbaan, een golfslagbassin en een stroomversnelling.
C	Je beheerst vaardigheden voor een zwembad met attracties en in open water zonder stroming of grote golfslag, zoals recreatieplassen en bredere sloten/vaarten (behalve in de zee).

Bron: Nationale Raad Zwemveiligheid (2024)

In de kamerbrief van 15 juni 2023 van minister Helder (Langdurige Zorg en Sport) verwijst zij naar de 'Factsheet zwemvaardigheid 2020' (Mulier Instituut, 2022), waarin staat dat ieder jaar ongeveer 300.000 tot 400.000 kinderen een zwemdiploma halen en 91 procent van alle kinderen minimaal een A-diploma bezit. In het voorgenomen onderzoek wordt gekeken naar het aantal kinderen dat minimaal één zwemdiploma heeft. Daar wordt geen onderscheid gemaakt naar het type zwemdiploma. Met het aandeel kinderen met minimaal één zwemdiploma, is meteen ook duidelijk welk deel van de kinderen het primair onderwijs verlaat zonder zwemdiploma.

De centrale vraag in dit onderzoek is:

“Bevorderen het zwembeleid en de uitvoering van de gemeente West Betuwe de zwemvaardigheid onder leerlingen in het primair onderwijs en onder nieuwkomers?”

Deelvragen

1. In welke mate hebben kinderen in het primair onderwijs een zwemdiploma gehaald?
2. In welke mate hebben nieuwkomers een zwemdiploma gehaald?
3. Hoe draagt de gemeente West Betuwe bij aan een goede zwemvaardigheid onder kinderen in het primair onderwijs en onder nieuwkomers?

4. Hoeveel gezinnen / inwoners doen een beroep op het Jeugdfonds Sport & Cultuur en/of het Jeugdzwemfonds?
5. Wat zijn de achtergrondkenmerken van de personen die een beroep doen op het Jeugdfonds Sport & Cultuur en/of het Jeugdzwemfonds?
6. In welke mate weet de doelgroep de weg naar het Jeugdfonds Sport & Cultuur en/of het Jeugdzwemfonds te vinden?
7. Welke barrières ondervinden potentieel gerechtigden op hun weg om deze tegemoetkomingen te verkrijgen?
8. Hoe dragen (beleids)medewerkers van de gemeente West Betuwe , schooldirecteuren, vakdocenten lichamelijke opvoeding en docenten zwemonderwijs bij aan een goede zwemvaardigheid bij kinderen?

3. Normenkader

Het normenkader voor het voorliggende onderzoek is:

1. Alle kinderen in het primair onderwijs halen een zwemdiploma voordat ze het primair onderwijs verlaten.
2. Alle nieuwkomers halen een zwemdiploma.
3. Alle gezinnen / inwoners die in aanmerking komen voor een beroep op het Jeugdfonds Sport & Cultuur en/of het Jeugdzwemfonds maken gebruik van deze regeling.
4. Alle kinderen die zwemles volgen in het kader van het Jeugdfonds Sport & Cultuur en/of het Jeugdzwemfonds halen een zwemdiploma.
5. Ambtenaren, schooldirecteuren, vakdocenten lichamelijke opvoeding en docenten zwemonderwijs stimuleren actief een goede zwemvaardigheid bij kinderen.
6. De gemeente West Betuwe stimuleert actief een goede zwemvaardigheid bij nieuwkomers.

4. Aanpak van het onderzoek

Om antwoord te kunnen geven op de centrale vraag en de deelvragen wordt gebruikgemaakt van verschillende methoden van dataverzameling.

Literatuuronderzoek

De cijfers van de gemeente West Betuwe kunnen worden vergeleken met het landelijk gemiddelde. Het Mulier Instituut publiceert met regelmaat stukken over zwemvaardigheid. Daarnaast worden ook andere stukken geraadpleegd van andere organisaties, zoals andere onderzoeksinstituten (waaronder CBS, SCP), GGD Gelderland-Zuid en Veiligheidsregio Gelderland-Zuid.

Administratieve bestanden

Verschillende administratieve bestanden worden opgevraagd. Als het niet mogelijk is deze bestanden te verkrijgen, wordt de betreffende organisatie gevraagd geaggregeerde uitkomsten ter beschikking te stellen. Het gaat hierbij onder andere om:

- Aantal kinderen in het primair onderwijs in West Betuwe;
- Aantal uitgegeven zwemdiploma's in Nederland en bij zwemlesaanbieders in West Betuwe (NRZ);

- Aantal uren per jaar dat is ingeroosterd voor zwemlessen in de zwembaden in West Betuwe;
- Aantal aanvragen / positieve besluiten voor het Jeugdfonds Sport & Cultuur;
- Aantal aanvragen / positieve besluiten voor het Jeugdzwemfonds;
- Aantal nieuwkomers in West Betuwe per jaar en naar leeftijdsgroep en taal.

Interviews met sleutelfiguren

In West Betuwe wordt voor dit onderzoek nader contact gezocht met personen die deskundigheid hebben op het gebied van zwemvaardigheid. Ten eerste worden medewerkers binnen de gemeente West Betuwe geïnterviewd (sectoren Sport, Onderwijs, Welzijn). Een van hen is de medewerker die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het Jeugdfonds Sport & Cultuur en het Jeugdzwemfonds. Indien nodig worden ook een of twee intermediairs op de scholen hierover benaderd.

Daarnaast wordt gesproken met medewerkers bij de GGD Gelderland-Zuid, Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, zwemlesaanbieders in West Betuwe (Laco, Spetterclub Asperen), schooldirecteuren en vakdocenten lichamelijke opvoeding ('natte gymles'). Om de landelijke ontwikkelingen op het gebied van zwemvaardigheid te duiden, wordt bij het Mulier Instituut de voor zwemmen verantwoordelijke (senior) onderzoeker(s) gesproken. In totaal gaat het hier om ongeveer veertien gesprekken.

Enquête bij scholen

In samenwerking met een medewerker van de sector Onderwijs van de gemeente West Betuwe wordt een korte vragenlijst afgenomen onder kinderen in het primair onderwijs. Daarbij worden alleen de groepen 3 en 8 betrokken. Voor groep 3 is gekozen, omdat kinderen rond die leeftijd beginnen met zwemlessen. Het diplomabezit bij kinderen in groep 8 geeft een goede indicatie van de omvang van de groep kinderen die het primair onderwijs verlaten zonder zwemdiploma.

De enige vraag die aan de kinderen wordt gesteld, is of zij een of meer zwemdiploma's hebben (ja/nee). Op het door ons aan de scholen toegestuurde verzamelformulier, wordt de klas en de school vermeld. Weliswaar kan meer inzicht worden verkregen in de mate van zwemveiligheid als naar het hoogst behaalde diploma wordt gevraagd, maar ingeschat wordt dat dit een te grote belasting is voor de docenten die de inventarisatie in hun klas verrichten. Misschien is een te gedetailleerde vraagstelling ook te moeilijk voor de leerlingen in groep 3, wat zou leiden tot onbetrouwbaarheid en onnauwkeurigheid van de uitkomsten.

West Betuwe kent ongeveer dertig scholen die onderwijs in het primair onderwijs aanbieden. De eerder genoemde adviseur Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente heeft reeds aangeboden om bij de vergadering met de schooldirecteuren in de gemeente West Betuwe op 20 januari 2025 aan deze directeuren om medewerking aan het onderzoek te vragen en wel door bij de groepen 3 en 8 in de bij hen aangesloten scholen de vragenlijst af te laten nemen. Wij houden nauwgezet in de gaten of de respons een juiste afspiegeling is van de scholen. Mocht dat niet het geval zijn, ondernemen we via de genoemde adviseur gerichte acties richting de (nog) niet-responderende scholen om te komen tot een representatieve respons naar regionale spreiding binnen de gemeente West Betuwe, signatuur en omvang.

92 procent van de leerlingen uit de gemeente West Betuwe volgt onderwijs in deze gemeente. De 27 scholen in omliggende gemeenten waar ook leerlingen uit West Betuwe naartoe gaan, worden niet in het onderzoek betrokken. De kinderen uit omliggende gemeenten die in West Betuwe naar school gaan, worden wel meegenomen in het onderzoek, omdat het 'raar' is om binnen een klas de

kinderen van buiten de gemeente uit te sluiten voor het onderzoek. In het laatste schooljaar kwamen 174 van de 4.263 leerlingen die in West Betuwe in het primair onderwijs les volgen van buiten de gemeente West Betuwe. We gaan ervan uit dat het diplomabezit van deze groepen kinderen niet van elkaar afwijkt.

Nieuwkomers

In een interview met een ter zake deskundige van Vluchtelingenwerk wordt een inschatting gemaakt van de zwemvaardigheid van de nieuwkomers in West Betuwe. Aan die persoon wordt ook gevraagd of hij of zij ons kan helpen bij het organiseren van een gesprek met enkele nieuwkomers. Een andere manier om met nieuwkomers in gesprek te komen is via contacten bij 'mamacafés' en via de Bibliotheek Rivierenland, waar voorleesuren voor nieuwkomers plaatsvinden. Aan hen wordt gevraagd naar hun behoefte aan zwemvaardigheid, de toegankelijkheid van de betreffende regelingen, hun ervaringen met de zwemlessen en of de lessen met een diploma worden afgesloten.

In West Betuwe wordt een groep Oekraïners opgevangen en voor twintig Oekraïense leerlingen is een project gestart met als doel hen een zwemdiploma te laten halen. Wij interviewen de directeur van de school die hierbij betrokken is/was.

5. Planning

Het onderzoek startte op 1 november 2024 en wordt afgerond in september 2025. In Tabel 2 staat een overzicht van de geplande activiteiten en de periode dat deze worden uitgevoerd.

Tabel 2. Planning van het onderzoek

Activiteit	Periode
Voorbereiding:	November t/m januari 2024
Dataverzameling	Januari 2024 t/m april 2025
Analyse en rapportage	April 2025 t/m juni 2025
Oplevering en aanbieding rapport	September 2025

6. Projectteam en budget

Het onderzoek wordt uitgevoerd door de leden van Rekenkamer Rivierenland, waarbij Harold van der Werff optreedt als projectleider. Hij zal het grootste deel van het onderzoek uitvoeren, daarbij ondersteund door de voorzitter van de Rekenkamer Rivierenland Steven Dijk en de leden Gert Veenhof en Adalie Bruine de Bruin. Zij zullen ook actief betrokken worden bij de dataverzameling (interviews), dataverwerking, verslaglegging en presentatie van de uitkomsten. Joke Janssen draagt zorg voor de ondersteuning, waar die gewenst is.

Voor het totale onderzoek zijn 208 uren voor onderzoekers gebudgetteerd. De totale kosten bedragen 208 uren à € 75,11 = € 15.622,88, excl. BTW. (zie Tabel 3).

Tabel 3. Verdeling van de uren naar activiteit

Activiteit	Van der Werff	Dijk	Veenhof	Bruine de Bruin	Totaal
Startbijeenkomst	4	4	4		12
Literatuuronderzoek	16	2	2	2	22
Secundaire bronnenanalyse	16	1	1	1	19
Interviews (14 gesprekken)	52	8	8	8	76
Enquête	4	1	1	5	11
Analyse & Rapportage	32	6	6	6	50
Oplevering rapport	4	2	2	2	10
Projectmanagement	8				8
Totaal (uren)	136	24	24	24	208
Totaal (dagen)	17,0	3,0	3,0	3,0	28,0

7. Referentielijst

Centraal Bureau voor de Statistiek (2024, maart 4). *Obesitas afgelopen 40 jaar verdrievoudigd* [Press release].

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/10/obesitas-afgelopen-40-jaar-verdrievoudigd>

Dorpsbelangen, D66, ChristenUnie en Verenigd West Betuwe. (2022). *Coalitieakkoord West Betuwe 2022 – 2026*. Gemeente West Betuwe.

<https://www.westbetuwe.nl/coalitieakkoord-west-betuwe-2022-2026>.

Gemeente West Betuwe (2021). *Kadernota harmonisatie beweeg- en sportbeleid 2022-2026* (Gemeentebblad Nr. 384025). Gemeentebblad West Betuwe.

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2021-384025.pdf>

Gemeente West Betuwe (2024, december 4). *Kinderen uit gezinnen met laag inkomen krijgen zwemdiploma's A en B vergoed* [Press release].

<https://www.westbetuwe.nl/kinderen-uit-gezinnen-met-laag-inkomen-krijgen-zwemdiplomas-a-en-b-vergoed>

Hollander, E., Hoekman, R. (2023). *Zwemvaardigheid 2020* [Fact sheet]. Mulier Instituut.

<https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26568/zwemvaardigheid-2020/>